

Udskrift af dombogen

DOM

Afsagt den 5. maj 2006 i sag nr. BS 18/2005:

Københavns Kommune Bygningsområdet
Uddannelses- og ungdomsforvaltningen
Islands Brygge 37
2300 København S
mod
Peter Dahl A/S
Mesterlodden 1
2820 Gentofte

Indledning

I denne sag søger en bygherre erstatning hos den el-entreprenør, der i 1998 deltog i ulovlig koordinering af tilbudsgivningen ("el-kartellet") og vandt og gennemført arbejdet.

Påstande

Sagsøgeren, Københavns Kommune, Bygningsområdet, Uddannelses- og ungdomsforvaltningen, har krævet, at sagsøgte, Peter Dahl A/S, skal betale 320.002 kr. med tillæg af procesrenter fra sagens anlæg den 6. januar 2005.

Sagsøgte har påstået frifindelse, subsidiært imod betaling af et mindre beløb.

Oplysningerne i sagen

Sagsøgeren inviterede i 1998 en række el-firmaer til licitation vedrørende el-arbejdere på Skolen på Islands Brygge. Sagsøgte var blandt de inviterede firmaer og blev lavestbydende. Parterne indgik i oktober 1998 entreprisekontrakt med en enterprisesum på 1.600.010 kr. ekskl. moms. Arbejdet blev gennemført. Sagsøgte udførte endvidere ekstraarbejder for ca. 391.000 kr. ekskl. moms.

I 2002 orienterede Kommunernes Landsforening sine medlemmer om, hvad der blev omtalt som "el-kartelsagen". Foreningen opfordrede sine medlemmer til hos Bagmandspolitiet at søge oplysninger om, hvilke el-entreprenører der havde været involveret i kartelsagen, og som havde udført licitationsarbejder for kommunen, hvis kommunen overvejede at rejse erstatningssag.

I 2003 fik sagsøgeren oplyst, at sagsøgte og tre andre navngivne el-firmaer havde vedtaget bøder for deres deltagelse i el-kartellet vedrørende Skolen på Islands Brygge.

Sagsøgte har oplyst, at selskabet har betalt en bøde på 78.000 kr. i straf. Bø-

den er beregnet som: "Grovhed 52.000 kr., Skærpelse 26.000 kr., Samarbejdsrabat 0%, i alt 78.000 kr."

I løbet af 2004 gjorde sagsøgeren krav gældende overfor sagsøgte, der ikke reagerede.

Stævning er modtaget den 6. januar 2005.

Konkurrencestyrelsen udsendte i november 2001 en revideret redegørelse om el-kartellets prisseffekt. I redegørelsens indledning hedder det:

"Elkartellet kom frem i dagens lys i november 1998. En artikel i Børsens Nyhedsmagasin og Konkurrencestyrelsens efterfølgende ransagninger afslørede, at en stor del af de danske elentreprenører deltog i et ulovligt konkurrencebegrænsende kartelsamarbejde. Samarbejdet bestod i at samordne buddene i licitationer over elarbejder, og Konkurrencestyrelsens undersøgelser viser, at det havde stået på i mindst 20-30 år.

Styrelsen finder det godtgjort, at elkartellet har ført til merpriser på koordinerede licitationer på mindst 20 pct. Merpriserne for sektoren under et - dvs. når både licitationsarbejde, underhåndsbud og regningsarbejde medtages - skønnes at udgøre 12 pct. af sektorens omsætning.

.....

Tentativt kan de 12 pct. forklares ved en avanceeffekt på 3 pct., en løneffekt på 2 pct. og en produktivitetseffekt på 7 pct. Sammensætningen er selvsagt usikker, og det kan ikke udelukkes, at produktivitetsvirkningen har været klart større end 7 pct.

....."

Sagsøgte udeblev fra en berammet domsforhandling den 12. oktober 2005. Efter deponering af idømte sagsomkostninger, blev sagen genoptaget.

Forklaringer

Peter Dahl har forklaret, at han har drevet den sagsøgte virksomhed gennem 20 år. Han begyndte for sig selv og en lærling, stiftede senere et anpartsselskab, og senere omdannede han selskabet til det sagsøgte aktieselskab. Selskabet har i dag ca. 40 ansatte og havde i 1998 mellem 15 og 20 ansatte.

I slutningen af 1990'erne var selskabet blevet stort nok til at deltage i entreprised opgaver. De store el-virksomheder styrede grossisterne og lå tungt på markedet, og man var nødt til at deltage i kartellet, hvis man skulle have en chance. Man var så at sige tvunget ind i det. Hvis man sagde nej, ville man miste rabatter ved indkøb. På de licitationer, man deltog i, ville de store firmaer dykke prisen, så man aldrig fik opgaverne.

Kartellets koordination af tilbudsgivningen ved en indbudt licitation som den på Skolen på Islands Brygge foregik ved, at der blev afholdt et møde inden licitationsdagen. Her mødte man op med sin pris. Hvis man havde regnet en totalt skæv pris, kunne man rette den og lægge sig lidt over den, der skulle have opgaven. Hermed var man sikret imod at vinde licitationen, men stå med en sag, der med sikkerhed ville give underskud. Desuden var man nogenlunde sikker på igen at blive indbudt til licitation, fordi ens pris havde ligget pænt.

Det var vigtigt for et firma i Peter Dahl A/S' størrelse at have et godt forhold til f. eks. Københavns Kommune. Regningsarbejderne og serviceaftalerne gav bedst indtjening, men firmaet var også nødt til at kunne give tilbud ved de indbudte licitationer og vinde nogen af disse.

For at få lov at vinde licitationen, var det en betingelse, at man selv havde regnet arbejdet igennem og at man havde den rigtige pris. På Skolen på Islands Brygge havde Peter Dahl A/S den laveste pris, og de fik lov at indlevere den. De var meget interesserede i at få lov at servicere netop den skole. Peter Dahl har ikke deltaget i drøftelser om, hvilke firmaer i kartellet der skulle "have lov at vinde". Det bestemte de store.

Peter Dahl afviser, at deltagelsen i el-kartellet har medført, at firmaets indtjening på licitationssagerne blev bedre. Skolen på Islands Brygge har givet det overskud, den type sager normalt skulle give. Den oplyste dækningsgrad er uden funktionærlønninger. Firmaet har altid indtjeningsmæssigt ligget meget tæt på branchens normtal.

Peter Dahl A/S har ikke deltaget i mange koordinerede licitationer, og mest vedrørende Københavns Kommune.

El-kartellet blev lækket i slutningen af 1998 af et mindre firma, der havde fået nok. Herefter har markedet udviklet sig mere frit, og de store firmaer har mistet noget af deres magt. Det er nemmere at købe billigt ind og opnå ordentlige rabatter nu.

Peter Dahl blev afhørt på vegne af sagsøgte selskab af Bagmandspolitiet. Selskabet fik en bøde på 80.000 kr. og valgte at betale den for at komme videre.

Parternes synspunkter, proceduren

Sagsøgeren har i påstandsdokument af 29. september 2005 anført følgende, der er suppleret med synspunkter fremført under domsforhandlingen:

- Sagsøgte har ved deltagelse i det ulovlige elkartel udvist ansvarspådragende adfærd. Det fremgår af den vedtagne bøde, at den er forhøjet med 50 % på grund af skærpende omstændigheder.

- Sagsøgtes deltagelse i elkartellet har forårsaget, at sagsøgeren har lidt et påregneligt og væsentligt økonomisk tab. Det var hele ideen med kartellet.
- Sagsøgerens tab kan opgøres til 20 % af entreprisesummen svarende til den nedlagte påstand.
- Kravet til bevis i denne sag for sagsøgerens konkrete økonomiske tab svækkes, dels fordi sagsøger som følge af sagsøgtes deltagelse i elkartellet har betalt en overpris for entreprisens udførelse med den virkning, at sagsøger uomtvisteligt har lidt et tab, dels fordi sagsøgtes erstatningsansvar er pådraget som følge af en strafbar handling. Praksis viser, at der gælder sådanne lempede beviskrav. Det er ikke muligt at forestille sig, hvad priserne på en ikke-koordineret licitation ville have været i 1998. Derfor må man holde sig til Konkurrencestyrelsens redegørelse. Der foreligger ingen afgørelser om erstatning efter koordinerede licitationer i elbranchen.
- Sagsøgte må under alle omstændigheder bære bevisusikkerheden med hensyn til størrelsen af det konkrete tab.
- Det påhviler derfor sagsøgte at dokumentere, at sagsøger ikke har lidt et økonomisk tab svarende til den nedlagte påstand. Sagsøgte har ikke løftet denne bevisbyrde.
- Sagsøgtes beregninger og sammenligninger af dækningsgrader er uden betydning for sagsøgers erstatningskrav og tab. Sagsøgte er derfor forpligtet til at erstatte sagsøgers tab i overensstemmelse med den nedlagte påstand.
- Sagsøgeren har ikke udvist egen skyld ved at acceptere tilbuddet. Det var på daværende tidspunkt vanskeligt at gennemskue, hvad der var den reelle pris på markedet. Markedet havde i nogen grad vænnet sig til det forhøjede prisniveau.

Sagsøgte har i påstandsdokument af 9. februar 2006 anført følgende, der er suppleret med synspunkter fremført under dømsforhandlingen:

- Sagsøgte har ikke haft en uforholdsmæssig stor avance på byggesagen. Den opnåede avance er normal for den type arbejde på det pågældende tidspunkt.
- Sagsøgers professionelle teknikere har gennemgået tilbuddet inden kontraktsunderskrivelse og har ikke fundet det for højt i forhold til gældende prisniveau og har derfor på sagsøgerens vegne accepteret tilbuddet.

- Såfremt omkostningsniveauet som påstået skulle være steget mere i el-branchen end i den øvrige sektor gennem en periode på mange år, kan dette ikke lægges sagsøgte til last. Der kunne slet ikke have været opnået et lavere bud.
- Sagsøger har ikke løftet sin bevisbyrde med hensyn til, hvorvidt han har lidt et væsentligt økonomisk tab, og slet ikke i den påståede størrelse. Sagsøgeren har f. eks. ikke gennem syn og skøn påvist værdien af det udførte arbejde.
- Det fremgår klart af Konkurrencestyrelsens publikation af 9. november 2001, at det er styrelsens opfattelse, at avanceeffekten maksimalt udgør 3 % af enterprisesummen eller 48.003 kr.
- Sagsøgers økonomiske tab bør ikke overstige det tab, som Konkurrencestyrelsen har regnet sig frem til, idet det derved vil være at betragte som en yderligere straf for sagsøgte.
- Sagsøgte er tidligere straffet med bøde for sin deltagelse i el-kartellet.
- Sagsøgerens bedømmelse af fordelene ved deltagelse i el-kartellet er noget overdrevne. Alle deltagere forsøgte at vinde opgaverne og tjene mest muligt.

Retten resultats og begrundelse herfor

Sagsøgte skal betale sagsøgeren 50.000 kr. med tillæg af procesrenter fra sagens anlæg.

Beløbet er skønsmæssigt fastsat.

Retten lægger efter bevisførelsen følgende til grund:

Også civilretligt udgør den erkendte deltagelse i elkartellet et ansvarsgrundlag, hvorpå sagsøgeren kan støtte sit krav på erstatning.

Uanset indholdet af Peter Dahls forklaring må det antages, at kartellet (også) har haft til formål at opnå højere avancer / fastholde et forhøjet avancenniveau for deltagerne.

Elkartellet har imidlertid eksisteret i gennem adskillige år, og har haft en generel indvirkning på prisniveauet i elbranchen, lønningerne til elektrikere og kravene til virksomhedernes lønsomhed, jf. Konkurrencestyrelsens redegørelse.

Selv om Konkurrencestyrelsens redegørelse klart understøtter, at priserne ved licitationer har været højere, når de bydende deltog i elkartellet, og selv om retten er enig med sagsøgeren i, at der ikke kan stilles meget strenge

krav til sagsøgers bevis for sit tab, finder retten dog ikke, at tabet kan opgøres som 20 % af entreprisesummen.

Ved skønnet over, hvad tabet udgør, har retten overvejet, hvilket bud en elentreprenør, der ikke deltog i elkartellet, i 1998 ville komme med. Men dette bud ville også være påvirket af de generelt øgede lønninger og omkostninger, der i 1998 herskede i branchen.

Ved fastlæggelsen af erstatningen til 50.000 kr. har retten derfor taget udgangspunkt i den forøgede avance, der i perioden ved Konkurrencestyrelsens redegørelse er påvist i branchen. Derimod findes der ikke grundlag for at pålægge sagsøgte at skadesløsholde sagsøger for den effekt, der består i, at hele branchens omkostningsniveau har været påvirket - deltagelse i elkartel eller ej - .

Med hensyn til sagsomkostninger fastsættes disse til 25.500, hvoraf 500 kr. udgør retsafgiften (af 50.000 kr.) og 25.000 kr. udgør advokatomkostninger. Der er ved fastlæggelsen af sagsomkostningerne lagt vægt på, at sagsøgeren ikke har fået medhold i hele sin påstand, men at retten er enig med sagsøgeren i, at der er ansvarsgrundlag. Endeligt er det tillagt vægt, at sagsøgte udeblev fra den først berammede domsforhandling, således at sagen måtte genoptages.

Thi kendes for ret:

Sagsøgte, Peter Dahl A/S, skal inden 14 dage betale 50.000 kr. med tillæg af procesrenter fra den 6. januar 2005 til sagsøgeren, Københavns Kommune, Bygningsområdet, Uddannelses- og ungdomsforvaltningen.

Inden samme frist skal sagsøgte betale sagsomkostninger til sagsøgeren med 25.500 kr.

Birgit Skriver

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Retten i Gentofte, den 5. maj 2006.

Christina Landin, overassistent